

Zachte krachten onttronen kwade machten

ELZE RIEMER | 24 DECEMBER 2021

‘Een leider die vrij is, zal geen misbruik maken van zijn of haar macht’, stelt Oeds Blok. Als predikant, pionier en coach heeft hij jarenlange ervaring met leiderschapsdynamiek. Toch beseft hij sinds hij in aanraking kwam met de theorie van *Undefended Leadership* pas hoe fundamenteel vrijheid is voor goed leiderschap. Maar gegrond zijn in vrijheid is een lange weg, heeft hij zelf ervaren. Het is een weg waarin kwetsbaarheid en kracht worden samengevoegd – iets waar Jezus ons, met zijn komst op aarde, in is voorgegaan.

(beeld The Lens of Joy)

Waar de ‘kracht van kwetsbaarheid’ nogal eens instrumenteel wordt ingezet om nóg succesvoller te worden, heeft Oeds Blok een ander verhaal. Weg van de norm om je potentieel te ontwikkelen en alles eruit te halen wat erin zit – het zijn juist dat soort ideeën die een voedingsbodem creëren voor machtsmisbruik, ziet Blok. Voeg daaraan toe: te veel verantwoordelijkheid en taken, weinig willen of kunnen loslaten en een omgeving die dit alles in stand houdt door het verlangen naar een volmaakte leider: alle ingrediënten voor machtsmisbruik zijn een feit. ‘Deze patronen doorbreken kan alleen vanuit vrijheid. Het is niet voor niets een van de belangrijkste doelen van *Undefended Leadership*: vrij zijn om dingen los te laten’, vertelt Blok.

‘Die vrijheid begon voor mij toen ik in 2012 mijn baan als predikant losliet. Toen kwam er ruimte voor mijn verhaal; daarvoor was ik vooral bezig met het zorgen voor anderen. Die ruimte werd nog groter toen ik in aanraking kwam met *Undefended Leadership*, een leiderschapsbenadering van de Britse bioloog, theoloog en filosoof Simon Walker. Zijn ideeën spraken me zo aan dat ik er meer mee wilde doen en contact met hem zocht. Hij zorgde ervoor dat ik samen met een goede vriendin, Liesbeth van Tongeren, hier in Nederland verschillende trainingen kon volgen. Zo kregen we uiteindelijk de certificering om zelf ook trainingen te gaan geven, waarna Liesbeth en ik het *Instituut voor Undefended Leadership* oprichtten. Hiermee hebben we in de afgelopen vijf jaar zo’n tweehonderd mensen, via trajecten van een half jaar, mogen begeleiden naar een vrijere manier van leidinggeven – voorbij de noodzaak van zelfbehoud.’

Er zijn talloze leiderschapstheorieën. Wat maakt dat juist de theorie van Undefended Leadership jou zo aanspreekt?

‘De meeste leiderschapstheorieën gaan over hoe je een goede leider moet zijn. Van dat soort boeken had ik al veel gelezen. Onderhand merkte ik dat ik bleef worstelen met mijn leiderschapsrol als predikant en later als pionier. Walker begint zijn boek *The Undefended Leader* met de constatering dat je manier van leidinggeven alles te maken heeft met hoe je in je jeugd gevormd bent. Dat is een heel andere invalshoek. Waar ik tegenaan liep als leider had dus alles met mijn geschiedenis te maken. Ik was zo gericht op de goedkeuring van anderen dat ik voortdurend bezig was me aan te passen. Ik vond het erg lastig om grenzen te stellen, nee te zeggen of ergens voor te gaan staan. Ik had altijd mijn voelsprietten uit: wat denkt die ander, voelt die ander, wat heeft hij of zij van mij nodig?’

Het duurde lang voordat ik volledig het verband met mijn jeugd kon erkennen. Ik bagatelliseerde wat er was gebeurd, had nog niet de moed en de ruimte om het helemaal onder ogen te komen – ook vanuit loyaliteit naar mijn ouders. Eigenlijk kwam ik pas begin dit jaar op de ‘bodem’ van mijn verhaal terecht door een heftige situatie in de wijk waar ik pionier ben. Toen ontstond er ruimte om te zien dat ik al mijn leven lang het verdriet en de angst met me meedraag die in mijn jeugd is ontstaan.

Mijn vader was psychisch niet in orde en had regelmatig woede-uitbarstingen. Hierdoor moesten wij als kinderen, samen met onze moeder, voortdurend alle zeilen bijzetten om te proberen de woede van mijn vader te voorkomen. Met dat ik dit voor mezelf kon uitspreken en erkennen, kon ik zien hoe onvrij ik altijd was geweest en hoezeer ik nog tot in elke vezel werd bepaald door wat er toen is gebeurd, kon ik eindelijk proeven aan écht vrij zijn. We noemen dit in onze begeleiding niet voor niets *the long walk to freedom*.’

‘Bij machtsmisbruik zijn leiders niet vrij om mens te kunnen zijn’

‘De vrijheid om dingen los te laten’ noem je een belangrijk doel van Undefended Leadership. Hoe kan deze vrijheid helpen machtsmisbruik te voorkomen?

‘Vrijheid is dat je niet samenvalt met wat je kan of wat je doet. Zelf ben ik minder gaan doen, meer gaan delegeren, loslaten. Dat heeft een op een met macht te maken, met de vraag of je als leider de controle kunt loslaten. Ik heb het in heel wat kerken mis zien gaan, omdat de leider zijn macht niet neer kon leggen – dat kan ook een oudste, koster of aanbiddingsleider zijn. Wat zou er zijn gebeurd als ze eerder taken hadden

overgedragen, en daarmee ook anderen zeggenschap hadden gegeven? Dat had hen in staat gesteld vrij te blijven. Ik zie vaak dat leider en organisatie samenvallen, waarbij de identiteit van de leider helemaal in zijn taak en rol zit. Onderhand adoreren de mensen om hem heen die leider en zo ontstaat er een ongezonde dynamiek, een voedingsbodem voor machtsmisbruik. De manier om dat te doorbreken is simpelweg door taken neer te leggen, dát is innerlijke vrijheid.'

Machtsmisbruik speelt zich af in een bepaalde context. In hoeverre is het de omgeving aan te rekenen als het mis gaat?

'Al te vaak nagelen we leiders aan de schandpaal om vervolgens zelf de handen in onschuld te wassen. Machtsmisbruik is de vrucht van een ongezonde cultuur waarbij leiders niet vrij zijn om zichzelf te zijn, om mens te zijn. Het is zaak dat we in onze gemeenschappen in de spiegel durven kijken, zeker ook in de kerk: wat voor leiders hebben wij voortgebracht? Angstige leiders die hun grenzen niet durven aan te geven? Of die altijd maar doordenderen en denken dat ze moeten blijven presteren? Leiders die zich zo onveilig voelen dat ze zichzelf niet durven laten zien? Waar komt het vandaan dat er zo weinig rust is in kerken? Hoe komt het dat mensen zo weinig vertrouwen hebben in de kerk? Dat zijn grote vragen die we moeten durven stellen. Walker heeft het in dit verband over een ongezond psychologisch contract tussen de leider en de gemeenschap. De leider wordt geïdealiseerd, is op de voorgrond perfect – wat hij natuurlijk niet is – en krijgt daardoor de bewondering van zijn volgers. Op die bewondering teert die leider, vult daarmee zijn eigen emotionele tekort aan. Ondertussen nemen de volgers hun verantwoordelijkheid niet, want die projecteren alles wat zij zelf niet zijn op die leider.'

Hoe kunnen we in de kerken onze verantwoordelijkheid nemen?

'In ieder geval niet door brieven te gaan schrijven. Wel door iemand op te zoeken met een open vizier en vanuit je eigen kwetsbaarheid te bespreken wat er volgens jou misgaat. Door je mond open te doen als er bijvoorbeeld wordt geroddeld of als iemand dominant doet. Maar ook door het onbespreekbare, dat wat niet goed gaat, bespreekbaar te maken zonder direct een oordeel daarover klaar te hebben. Ruimte voor het menselijke, het breekbare. Ruimte voor het besef dat de leider niet aan de verwachtingen gaat voldoen. Dat is vrijheid. Ook voor de leider zelf: weten dat je niet gaat leveren wat mensen willen, dat je geen held bent, dat je niet alles kan en hoeft te doen en dat je het niet altijd weet. Er zijn zoveel bijbelverhalen die ervan getuigen dat God juist in het verlies en de pijn aanwezig is. Dat in controleverlies en loslaten ons zoveel wordt gegeven, zo niet alles wat we nodig hebben. We mogen ontspannen in het besef dat we het niet allemaal van onszelf hoeven te verwachten.'

'We mogen heling verwachten in het kwetsbare'

Wat betekent het kerstverhaal hierin voor jou?

'God koos ervoor op de meest kwetsbare manier op aarde te komen: als een baby in een voerbak. Het is bijzonder dat macht er zo uit kan zien. God wil de wereld vernieuwen en begint op deze manier daaraan. Leiderschap wordt vaak verbonden aan sterke kracht: de leider weet wat er moet gebeuren en baant de weg. Maar in het evangelie gebeurt iets wat Walker 'zachte kracht' noemt. Dat begint al bij Zacharias en Elisabet, twee oude mensen zonder kinderen. Zo gaaf dat het evangelie van Jezus juist daarmee begint! En dan Maria, een meisje van zestien, die wordt uitgekozen als moeder van Jezus. Wanneer

een engel haar dat nieuws komt brengen, komt de heilige Geest over haar en zingt ze een profetische lofzang: “God heeft omgekeken naar mij, de minste van de dienstmaagden.” Het is duidelijk: Gods macht is geen vertoon van wapengekletter. Tegelijkertijd wordt deze zachte kracht ook sterk. Maria zingt ook dat God de tronen van de machtigen omver zal werpen. Dat hele zachte begin zal uiteindelijk wel de kwade machten onttronen. Niet alleen de kwade machten buiten ons, maar ook die binnenin ons. Dat raakt mij diep. Het kwaad in onze wereld en in onszelf is ons grootste probleem en dat daaraan een grens wordt gesteld, is zo heilzaam en hoopvol. Als God zo ingrijpt in de wereld door Jezus op zo’n manier op aarde geboren te laten worden, dan grijpt het koninkrijk vandaag ook zo in. Er zijn zachte krachten, mensen, die bij andere mensen kunnen zijn in al hun naaktheid. Die niet bang zijn voor het rauwe leven, maar daar juist ruimte aan geven, en die tegelijkertijd ook grenzen durven te stellen aan het kwaad dat zich daarin afspeelt.

We zijn allemaal beschadigd door het kwaad, maar het kerstverhaal laat ons zien dat we heling mogen verwachten in het kwetsbare. God leeft nog steeds, is nog steeds aanwezig in ons leven en de wereld. Hopelijk kunnen we dat nog zien en durven we op Hem te vertrouwen. Ons verhaal begon ooit met Adam en Eva, die door God met zachte kracht uitgenodigd werden tevoorschijn te komen. Maar de zachte kracht wordt ook hier sterk: wanneer Adam en Eva uiteindelijk tevoorschijn komen, worden ze verantwoordelijk gehouden voor hun gedrag en komt er ruimte voor een nieuwe keuze. Durven wij tevoorschijn te komen, onszelf te laten zien in al onze naaktheid? Of kruipen we weg en moet God blijven vragen: “Mens, waar ben je?”

Oeds Blok (1970) is opgeleid als theoloog, gediplomeerd coach en heeft ervaring als leider, pionier en docent.

www.undefendedleader.nl

Over de auteur

ELZE RIEMER

Elze Riemer is godsdienstwetenschapper en journalist.